

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Region Norrbotten
Datum: 2026-08-17

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Konstnärernas Riksorganisations yttrande om Region Norrbottens kulturplan 2027–2030

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Regionernas fördelning av statsbidraget för regional kultur ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet” som kom med som ett eget område i modellen 2018.

Kulturrådets rapport *På flera ben*, som är en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen från 2025, visar att 2,5 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till verksamheter inom Kulturrådets kategori professionell bild- och formkonst samt vissa konsthallar. Även om siffran inte inkluderar bild- och form inom läns museernas verksamheter eller verksamheter som kategoriseras som konst- och kulturområdesövergripande så är det tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.¹

Professionell bild och formverksamhet (s. 16–21)

Region Norrbotten har länge legat i framkant bland regionerna när det gäller professionell bild- och formkonst, både genom att se till att konsthallar som Havremagasinet och Kin har regionala uppdrag och stöd genom kultursamverkansmodellen, att stötta det lokala konstlivet och genom att utveckla stödfunktioner för det professionella konstlivet som Resurscentrum för konst. Det borgar för att bild och form kan ta plats i Norrbotten på liknande villkor som andra konstområden.

Vi tycker det är utmärkt att informationen om dessa verksamheter i kulturplanen är utförlig och ges egna prioriteringar. Det är till exempel utmärkt att man prioriterar att öka antalet utställningsplatser i regionen och att man vill att stärka norrbottniska konstnärer och konsthantverkarens synlighet. Vi är också mycket positiva till ambitionen att etablera Kin museum för samtidskonst som en knutpunkt för samtidskonst i Norra Sverige (s. 19).

Vi noterar dock att Norrbottens museum tyvärr inte nämns som en institution för samtidskonst i kulturplanen. Det tycker vi är mycket oroväckande, inte minst med tanke på att nuvarande ledning gett uttryck för att utställningar med samtidskonst

¹ Kulturrådet, *På flera ben – en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen*, 2025.

bara har en plats på museet om de har en kulturhistorisk prägel. Norrbottens museum har haft en stor betydelse som en plats för samtidskonst, inte minst för de lokala konstnärerna. Vi anser att det skulle allvarligt skada utvecklingen för konsten i Norrbotten om museet avstod från att visa samtidskonst i framtiden.

Vi tycker också att det låter utmärkt att Region Norrbotten avser att undersöka möjligheterna för att skapa en högre utbildning inom konstfältet i länet.

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärernas Riksorganisations rapport *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* visar att medianen av bild- och formkonstnärernas sammanräknade förvärvsinkomst är 15 036 kr i månaden. Det är mindre än hälften av medianlönen i Sverige som år 2023 var 36 500 kr i månaden.²

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Det är av yttersta vikt att regionen agerar förebildligt och följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i branschen och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de tar uppdrag med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller pedagogiskt arbete för arrangörer med ett regionalt uppdrag.

För bild- och formkonstnärer är det så kallade MU-avtalet (avtal för medverkans- och utställningsersättning) särskilt viktigt. MU-avtalet reglerar ersättningar till konstnärer vid utställningsuppdrag. Det har slutits mellan Konstnärernas Riksorganisation och andra bildskaparorganisationer och svenska staten. Avtalet är bindande för statliga arrangörer men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis också för andra arrangörer än statliga.

Det är föredömligt formulerat när regionen i kulturplanen (s 18) skriver att ”Region Norrbotten använder sig av ramavtalet för konstnärers ersättning för medverkan vid utställningar, det så kallade MU-avtalet. Regionen följer även arvodesrekommendationerna från Konstnärernas riksorganisation (KRO) samt Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)” – och att vikten att ersättningar och arvoden följer gällande kollektiv- och ramavtal också tydligt uttrycks på sid 40 i avsnittet om genomförandet under rubriken ”Professionella kulturskapare”.

Att följa MU-avtalet och andra gällande kollektiv- och ramavtal innebär också att regionen måste budgetera för detta. Ett sätt att säkerställa att konstnärer får skäligt betalt är att göra som Göteborgs stad, som har antagit en riktlinje för arvodering när konstnärer anlitas av kommunen i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen – med ambitionen att alltid arvoda konstnärer fullt ut för det arbete de lägger ned vid utställningar i stadens regi.³

² Konstnärernas Riksorganisation, *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* (2025).

³ Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18; Konstnärernas Riksorganisation, *Riktlinjer och nyckeltal*, <<https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet/>>.

En rad regioner agerar nu för att se till att MU-avtalet blir branschpraxis på regional nivå. Det gäller inte minst Västra Götalandsregionen som i rambudgeten anslagit 5 miljoner kronor som är öronmärkta för att finansiera MU-avtalet hos utställningsarrangörer i Västra Götaland med regionalt uppdrag.⁴ Region Kalmar och Region Jönköpings län är andra regioner som på olika sätt bidrar till att finansiera ersättningar hos arrangörer enligt MU-avtal. Region Norrbotten bör ta efter deras exempel.

Vi föreslår att Region Norrbotten:

- säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen, förslagsvis genom att skriva ett hängavtal på MU-avtalet
- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skju-ter till medel för att säkerställa att konstnärer erbjuds skäligen ersättningar
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter som säkerställer skäligen ersättningar vid uppdrag, med ett nyckeltal som visar hur mycket i budgeten som behöver skjutas till för att nå full kostnadstäckning.

Utställningsplatser

För bild- och formkonstnärer är det mycket viktigt att det finns gallerier, konsthallar och andra utställningsrum som visar samtidskonst. Det är också ett sätt att säkerställa att invånarna får god tillgång till bild och formkonst av hög kvalitet.

Därför är det utmärkt att regionens Resurscentrum för konst ska verka för att utöka antalet utställningsplatser i regionen. Detta uppdrag kommer bli särskilt viktigt om Norrbottens museum upphör med att visa utställningar med samtidskonst.

Vi föreslår att regionen:

- tar fram en strategi och handlingsplan för att öka antalet utställningsplatser i länet för att förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut
- satsar på att skapa en egen konsthall för samtidskonst, antingen med regionen som huvudman eller i samarbete med en eller flera kommuner eller andra aktörer.

Produktionslokaler

I kulturplanen står det på sid 17 att ”De pågående samhällsomvandlingarna i länet har i vissa fall lett till brist på ateljéplatser. Det gör att behovet av fler arbetslokaler är stort. Regionen behöver därför samarbeta med kommuner och andra aktörer för att skapa fler platser för yrkesverksamma konstnärer”.

Med sina låga inkomster har konstnärer ofta svårt att hitta produktionslokaler till rätt hyresnivå. Flera kommuner i Sverige har därför infört ateljéstöd till individuella konstnärer eller subventionerat hyror till ateljéföreningar.

⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *5 miljoner mer till MU i Västra Götaland!*, 2024-05-31, <<https://kro.se/nyheter/5-miljoner-mer-till-mu-i-vastra-gotaland/>>.

Vi föreslår att Region Norrbotten:

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar på ateljéer, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet och tar fram en strategi för att möta behovet.
- inför ett ateljéstöd till individuella konstnärer och ateljéföreningar där det saknas sådana.
- säkerställer att konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.

Offentlig konst, enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö

Den offentliga konsten är ett av de mer tillgängliga konstnärliga uttryck vi har och är ett mycket uppskattat inslag i offentliga miljöer. Ett sätt att säkerställa att medborgarna får mer konst i sina miljöer när det byggs mycket är att tillämpa den så kallade enprocentsregeln, som är en princip för att finansiera offentlig konst där en fast andel, vanligen en procent, av investeringsbudgeten i byggprojekt går till konstnärliga gestaltningar. Principen tillämpas idag av omkring hälften av alla kommuner och regioner.

Det är därför glädjande att det står i kulturplanen att ”Region Norrbotten arbetar strategiskt med offentlig konst enligt enprocentsregeln och för en kontinuerlig dialog med kommuner och andra aktörer. ... Regionen erbjuder rådgivning och kunskapsinsatser för att stärka arbetet med konst i offentliga miljöer. Arbetet med gestaltad livsmiljö är en viktig del av detta och behöver utvecklas till en självklar del av både regional och kommunal planering. För att skapa en hållbar, attraktiv och livskraftig region behöver konst eller annan kultur ha en tydligare roll i den byggda miljön”.

Vi har däremot inte i öppna källor lyckats hitta någon regional konstpolicy som tydligt beskriver hur den offentliga konsten ska upphandlas och hanteras och på vilket sätt en enprocentsregel för finansieringen kan säkerställas.

Vi föreslår att regionen:

- tar fram en omfattande konstpolicy med anvisningar för upphandling, genomförande och handhavande av den offentliga konsten samt enprocentsregeln
- beslutar om att minst en procent av investeringsbudgeten för alla typer av byggprojekt avsätts för konstnärliga gestaltningar
- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket
- kräver att enprocentsregeln tillämpas även av privata byggherrar och fastighetsbolag vid markanvisningar och exploateringsavtal

- tillämpar Konstnärernas Riksorganisations rekommendationer vid gestaltungs-uppdrag.⁵

Sara Edström
Riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103, 9 tr
117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se Web: www.kro.se
Telefon, växel: 08-54 54 20 80

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

⁵ Konstnärernas Riksorganisation, Rekommendationer Konstnärliga gestaltningar,
<<https://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>>.